

Leninova smrt i poezija Srečka Kosovela

Srečko Kosovel (1904–1926) posthumni je autor u nietzscheanskom smislu – pjesnik čije poruke mogu biti shvaćene tek u vremenima koja transcendiraju njegov fizički život. To se određenje odnosi također, u faktografskom smislu, na sudbinu njegove književne ostavštine, koja se – kao što je bio slučaj sa znamenitim Pessoinim sandukom – obznanjuje tek u desetljećima nakon autorove smrti. Kosovel je umro kao 22-godišnjak, a recepcija njegove ostavštine postupno traje već devet desetljeća. Svako razdoblje nudi novo otkriće, novu sliku koja je često uznemirujuća, ali i poticajna: nakon objavljivanja knjige *Integrali* u redakciji Antona Ocvirka (1967), pjesnik koji je prvotno shvaćen kao personifikacija lirizma i pjesnik Krasa postaje najznačajnije ime avangardne poezije na slovenskom jeziku. U međuvremenu je objavljen niz “novih” tekstova, ali kada sam 2014. pisao jednu raspravu, na kojoj se temelji i ovaj tekst (Komelj 2014), bio sam zapanjen otkrićem koliko je njegovih zapisa, uključujući nacрте i fragmente, usprkos svim novim izdanjima ostalo neobjavljeno. Stoga za 2018. pripremam izdanje svih tih zapisa u dva sveska: to će izdanje značiti novu fazu u shvaćanju toga pjesnika i mislioca. Ne mislim – niti bih htio – da kroz ovo izdanje Kosovel postane “do kraja poznat”. Upravo suprotno: uvjeren sam da će nam biti mnogo više nepoznat no prije, zbog toga što se više nećemo moći pretvarati da ga poznajemo. Drugim riječima, morat ćemo odbaciti neka pojednostavljena, često mitologizirana tumačenja koja su se vremenom počela vezivati uz Kosovelovo ime.¹

Sovjetska revolucija je sa svojim društveno transformativnim posljedicama bila nesumnjivo jedan od onih povijesnih događaja o kojima je Kosovel najviše razmišljao, i to posebice pri kraju svoga života, kada se aktivno povezoao s mladim komunistima. O njegovom odnosu prema Sovjetskom Savezu, o kojem je imao mnogo informacija iz prve ruke od svojih prijatelja Vladimira Martelanca i Iva Grahora, postoje različite interpretacije. Unutarnju dinamiku njegovog stava možda najbolje sažima neobjavljena izjava iz koncepta pisma Carlu Curciju (koji je, ironijom sudbine, u tridesetim godinama prošloga stoljeća postao

glavni autor novog statuta talijanske fašističke stranke): “Nisam prijatelj okrutne revolucije, ali kao što možemo vidjeti i osjetiti, nakon ruske revolucije nismo više u mirnom stanju.”² Dakle, sovjetska revolucija percipira se kao događaj koji je izmijenio koordinate društvene realnosti bez obzira na to koliko nam se to sviđa ili ne. O njegovom odnosu prema komunizmu zorno svjedoči jedna njegova neobjavljena formulacija, pisana već u vrijeme kada je kao središnja figura revije “Mladina” aktivno surađivao s komunistima:

*Ste kom[unist]?
Ne a za njimi stojim.
A kaj sodite o njih?
Oni so kazen in povračilo. Odrešenje morajo postati.*

*Pravico zagovarjam.
Biti religiozen, a ne konfesionalen.
Apolon.
V kleti je zeleno okno.*³

Riječ je o vrlo nekonvencionalnim stavovima, kakav je, uostalom, bio i cijeli Kosovelov opus. Oslanjajući se na načine na koje je Kosovel posebice u posljednje dvije godine života uspostavljao aktivne odnose prema povijesnim procesima koji su se događali u ime Sovjetskoga Saveza, u ovom ću se prilogu usmjeriti na dva gotovo nepoznata soneta (*sonetti gemelli*) koje je pjesnik napisao povodom Leninove smrti. Oba su soneta napisana u bilježnici koju možemo datirati u veljaču ili ožujak 1924. Premda je posljednji stih prvog soneta ujedno prvi stih drugog, i to na način sonetnoga vijenca, u dosad jedinom izdanju Kosovelovih sabranih djela nisu bili objavljeni zajedno: prvi je sonet objavljen u drugom izdanju prvog sveska 1964. (ali je sakriven negdje u napomenama), dok je drugi objavljen u trećem svesku 1977, u kontekstu ostalih tekstova iz bilježnica (Kosovel 1977: 623). Ovom prilikom objavljujem transkripciju neposredno po rukopisu, ostavljajući pritom sve nedo-

² “Je ne suis pas ami de la revolution cruelle, mais comme on peut voir et sentir, après la revolution russe nous ne sommes pas en état tranquille.” NUK, Ljubljana, Zaostavština Srečka Kosovela, Ms 1385, II.2.2, kutija 15, R, 3.

³ “Jeste li kom[unist]? / Ne, ali stojim iza njih. / A kakvo je Vaše mišljenje o njima? / Oni su kazna i povrat. Oni trebaju postati spas. // Ja zagovaram pravdu. / Biti religiozan, a ne konfesionalan. / Apolon. / U podrumu je zeleni prozor.” NUK, Ljubljana, Zaostavština Srečka Kosovela, Ms 1385, II.7, kutija 22, 11, 4.

¹ U jednoj svojoj krajnje potresnoj neobjavljenoj pjesmi, koja završava stihom *Jaz pa sem že mrtev (No ja sam već mrtav)* Kosovel govori *Vsem naj bom neznan (Neka budem svima nepoznat)*. Taj stih će biti i naslov moga izdanja.

sljednosti u interpunkciji (Kosovel je pisao veoma brzo, pa je često ostavljao dijelove svojih tekstova bez interpunkcije), kao i precrtani naslov, koji je prvi napisan i koji je mogao biti vezan uz ideju neke druge pjesme.⁴

MOJA RÔKA: OB SMRTI LJENINA

*Sredi belih srebrnih stebrišč
ležiš. Dovolj je luči
za tvojo dušo – zaprl si oči
ko da te moti pomladi blišč*

*ki je razlit preko ravnin.
In od vseh krajev gredo ljudje
k tvojemu grobu. Njihovo srce
pripeva ob zvoku žalobnih stopinj.*

*Preko sveta si razprostrt,
ki si se zanj boril
ti si kakor sveta zaliv*

*morja svoboda in morje ječ – –
Nekdo je, ki te ne čuti več –
Jaz, vame dahnila je smrt.*

*Jaz vame dahnila je smrt
in poljubila poldrugi miljon
belih lic – Boga sem proklel
molil sem ga. Zaman zastonj.*

*Vstal je iz groba teman svečenik
ki je čul ihtenje vseh nas
verig je čutil pekoči žig
mraz, ki je bruhnil s smrtjo v obraz.*

*Pa sem proklel ga. Preko vasi
sam grem jaz, obup z menoj –
Nocoj boš lahko govoril z menoj*

*gavran, nocoj sredi tihih višin
ko se bom zibal lahno, lahno in
se smehljal s priprtimi očmi⁵*

Ovi soneti nude nešto što se frapantno razlikuje od svih tekstova koji su na umjetničkoj ljevici napisani povodom Leninove smrti (pritom vrijedi naglasiti da smrt jedne tako važne povijesne ličnosti nije potresla samo ljevicu – čak je i Meštrović tada modelirao

Leninovu figuru u pozi michelangelovskog Krista iz Posljednjeg suda). Radi se o tome da se Leninova smrt tretira kao istinska smrt.

Naime, Leninova smrt jedna je od onih smrti povijesne ličnosti koja je izazvala cijelu lavinu negacije smrti. Ta se negacija odrazila već u odnosu prema Leninovu trupu: nakon dana tijekom kojih su se mase opraštale od pokojnika na način koji je evociran na početku Kosovelovog prvog soneta, u veljači 1924. oformljena je znamenita komisija za Leninovu imortalizaciju i očuvanje njegova trupa. Komisijom je upravljao Leonid Krasin, pristalica ideje o bogograditeljstvu (rus. *bogostroitel' stvo*), koji je istodobno bio pod utjecajem ideja Nikolaja Fedorova o fizičkom buđenju ljudi iz mrtvih znanstvenim sredstvima. Kao što se navodi u knjizi S. Buck-Morss, "Religiozna tradicija spojila se sa znanstvenom fantastikom i tehnička inovacija s drevnim ritualom, brišući vremensku razliku. Okrenuli su se avangardnim umjetnicima kao posrednicima između arhaičnog i modernog u oblikovanju sarkofaga i mauzoleja" (Buck-Morss 2000: 76).⁶ U svojem složenom tekstu, simbolički datiranom četiri dana nakon Leninove smrti (no u suštini razrađivanom još u proljeće 1924), Kazimir Malevič utemeljio je svoju konceptualizaciju mauzoleja kao crne kocke s mišlju da Leninova smrt u načelu nije istinita smrt:

Gledište da Lenjinova smrt nije smrt, da je on živ i večan, simbolizuje se u novom predmetu koji ima izgled kocke. (Malevič 1980: 67)

Ta je ideja bila ključna u svim estetskim reakcijama ljevičarskih umjetnika i pisaca.⁷ Vladimir Majakovskij je u svojoj poemi *Vladimir Il' ič Lenin* napisao:

[...] *Lenin*
i teper'
živee vseh živyh. [...]

(Majakovskij 1973: 266)⁸

Kao što je poznato, tada je već bila napisana pjesma *Smrt – ne smije!*, datirana 31. ožujka 1924, koja se u cjelini može promatrati kao zaklinjanje protiv

⁴ Zaostavšina Srečka Kosovela, NUK, Ljubljana, ms 1385, kutija 18, bilježnica 5, str. 14–15.

⁵ *Moja ruka: Povodom Leninove smrti*. "Usred bijelih, srebrnih kolonada / ležiš. Dovoljno je svjetla / za tvoju dušu – sklopio si oči, / kao da ti blijesak proljeća smeta, // koji se uz ravnine razlijeva. / I sa svih strana prilaze ljudi / tvomu grobu. Njihovo srce / pripjev je zvuku tužnih stopa. // Ti se prostireš preko svijeta, / za koji si se borio, / ti si nalik zaljevu svijeta, // sloboda mora i more zatvora – / Netko je, koji te više ne osjeća – / Ja, u mene je dahnula smrt. // Ja, u mene je dahnula smrt / i poljubila milijun i pola / bijelih lica – Boga sam prokleo, / molio sam ga. Uzalud, uzaman. // Ustao je iz groba tamni svečenik, / koji je čuo jecaj svih nas, / osjećao je lanca užareni žig, / mraz koji je sa smrću buknuo u lice. // Pa sam ga prokleo. Kroz selo / idem ja, očaj sa mnom – / Ove noći ćeš moći pričati sa mnom, // gavrane, ove noći usred tihih visina, / kada ću se zibati lagano, lagano i s poluotvorenim se očima smijeshiti."

⁶ Ovom fizičkom mauzoleju Kosovel suprotstavlja ideju kulturnog mauzoleja: godine 1925. piše u svojoj bilježnici: "GRADIMO LJENINOV KULTURNI MAVZOLEJ" (Kosovel 1977: 642).

⁷ U tom je kontekstu kao bizaran izuzetak, koji Leninovu smrt prikazuje kroz reprezentaciju internacionalne revolucije kao ostvarenja cijele Zemlje kao Leninova katafalka, zanimljivo spomenuti sonet koji je napisao Kosovelov prijatelj Mile Klopčič 10. svibnja 1924. Na taj me je sonet upozorila kolegica Mica Matković, koja je u vrijeme pripreme toga teksta za tisak uređivala Klopčičevu literarnu ostavštinu u ljubljanskom NUK-u (Ms 1989). Ovom prilikom navodim samo drugu tercinu: "Nekoč zasvirale bodo sirene / in dvignile te bodo roke klene: / vsa zemlja bo tvoj katafalk, Lenin" ("Jednom će zasvirati sirene / i dići ćete ruke čvrste: / sva zemlja bit će tvoj katafalk, Lenin").

⁸ "[...] *Lenin* / je i sada / življi od svih živih [...]"

smrti: zaklinjanje da Leninova smrt nije istinita smrt, da je Lenin živio, da živi te da će živjeti. Lenin i Smrt su, navodi Majakovskij, riječi-protivnici.

Spomenuti stihovi Majakovskog odredili su okružje percepcije Leninove smrti kao ne-smrti. Međutim, za razliku od Majakovskog, Kosovel je o riječi smrt pisao u posve drugom tonu. Navodim zapis iz njegove ostavštine:

*Smrt je tiha, skrivnostna, nezamenljiva beseda. Tisočkrat smo jo že videli in vendar ne vemo še kaj je.*⁹

Prvih dvanaest stihova prvog od Kosovelovih soneta napisano je na način koji bi se mogao okarakterizirati kao konvencionalan. Oproštaj masa od voljenog pokojnika koji zadobiva nadljudske dimenzije, nakon čega slijedi nagao, šokantan obrat. Pjesnik Lenina više ne osjeća jer je na njega samog dahnula smrt. Umjesto odgovora na “lenjinski poziv”, kada su se u Sovjetskom Savezu mase masovno upisivale u Partiju, u Kosovljevom sonetu slijedi evokacija samoubojstva. Dakle, pjesnik stupa u korespondenciju s mrtvim Leninom kroz sliku vlastite smrti, nakon što samoga sebe vidi kao već mrtvog. Ne kroz negaciju, već kroz predodžbu o samomu sebi kao mrtvom. Ne negacija, već intenziviranje smrti.

U spomenutom kontekstu razmatran, drugi sonet zvuči zagonetno jer se, kada govori o milijun i pol, fokus u kvartinama očito odnosi na slovensku nacionalnu problematiku. U svojoj reakciji na moju studiju o tim dvama Kosovelovima sonetima Ravel Kodrič (2015) nudi čitanje temeljeno na povijesnim događajima, a koje može objasniti situaciju na koju se taj sonet odnosi. U Rimu je 13. siječnja 1924. sklopljen prijateljski ugovor među Jugoslavije i Italije, koja je upravo u to vrijeme promovirala politiku zatiranja slovenske nacionalne manjine u kontekstu Gentilejeve školske reforme. Upravo na dan Leninove smrti slovenski je desničarski nacionalni političar Anton Korošec demonstrativno posjetio Nikolu Pašića. U stihovima o “tamnom svećeniku” možemo prepoznati Korošeca, koji je bio katolički svećenik. Ali Kosovel nije bio naivan: vidio je svu uzaludnost tih pokušaja koji su ostali na razini taktičkih igara među građanskim partijama Jugoslavije. Na prvi pogled šokantan niz slika u Kosovelovim sonetima može nam objasniti pozadinu povijesnih zbivanja: na dan Leninove sahrane u Moskvi, Nikola Pašić i njegov ministar vanjskih poslova Ninčić u Rimu su s Mussolinijem potpisali spomenuti ugovor, a u Ljubljani dolazi do protestnog skupa građanskih udruženja nacionalne obrane.

Spomenuti događaji nude povijesnu pozadinu koja nam omogućuje da shvatimo na prvi pogled frapantno dispartatne slike u jednoj sasvim logičnoj sekvenci. Međutim, struktura ovog sonetnog diptiha

time nije ništa manje intrigantna i neobična. Kosovel na kraju uspostavlja relaciju prema Leninu kroz krajnje otuđenje: kada samoga sebe vidi kao već mrtvog. Na kraju ovaj sonetni diptih nudi dva mrtva čovjeka: Lenina “usred bijelih, srebrnih kolonada” i pjesnika “usred tihih visina”, među kojima se uspostavlja *unheimlich* korespondencija. Time pjesnik zapravo nagovještuje način na koji će se kasnije odviti njegova politička orijentacija u odnosu prema Leninu. Kosovel je 15. veljače 1924. otkazao svoje sudjelovanje u unitarističkom nacionalističkom časopisu *Vidovdan*. Tijekom ljeta 1925. odlučno se povezuje s mladim komunistima. No u tom je procesu prošao i kroz fazu koju je sam Kosovel 1925. nazvao nihilističkom. Drugi sonet iz sonetnog diptiha o Leninu (uz pjesmu *Samoubica pred zrcalom – Samoubojica pred ogleдалom*) najneposrednija je tematizacija samoubojstva u njegovoj poeziji. (Kada čitamo njegova pisma iz vremena nastanka ovog diptiha, vidimo da je tada bio u psihički krajnje rastrojenom stanju.) Njegova ostavština svjedoči da je tada pisao dvije drame koje završavaju samoubojstvom studenta. Sinopsis jedne od njih, *Gejzir*,¹⁰ datiran je 23. ožujka 1924. U toj drami samoubojstvo nije nešto samo duboko osobno, nego prije nešto što povezuje s konceptom društvene regeneracije, društvenoga rasapa; svojim prijateljima student imena Ruin (time je imenom Kosovel potpisao i najmanje jednu svoju pjesmu) govori o tome da mora doći do kataklizme, da mora doći smrt, da oni moraju umrijeti kako bi mogao nastati novi život. Njegovi prijatelji ismijavaju te on odlazi i baca se u rijeku nakon iznimnog monologa o psihozi svoga doba i o tome da je svaki čovjek rođeni glumac: kada ne može glumiti pred drugima, glumi pred samim sobom.

Janez Vrečko, autor dviju knjiga o Kosovelu, obrat tijekom ljetovanja u Tomaju 1925, o kojem je Kosovel sam pisao kao o svom “velikom prevratu” i koji mu je omogućio prijelaz na “pozitivnu stranu”, tumači kao “političku preobrazbu” koja je za Kosovela značila odluku da završi sa svojom eksperimentalnom fazom te se orijentira na “proletkultovstvo” i “socijalnu poeziju” (Vrečko 1986). Ostavimo li ovom prilikom po strani često netočnu uporabu pojma “proletkult”, moramo ipak imati na umu da su sve periodizacije Kosovelovog opusa veoma problematične budući da većinu tekstova ne možemo točno datirati. Postoji niz indikacija koje sugeriraju da se kod Kosovela nipošto nije radilo o jednostavnom linearnom razvoju, već da je zapravo pisao veoma različite tekstove u isto vrijeme (i nakon spomenute preobrazbe napisao je religiozni sonet Mariji, datiran 9. veljače 1926). Međutim, mišljenja sam da veličinu spomenutog obrata ne možemo pravilno shvatiti ako ga promatramo u isključivo političkim terminima. I ne samo to: reducirati

⁹ “Smrt je tiha, tajnovita i nezamjenjiva riječ. Tisuću puta smo je već vidjeli, a ipak još ne znamo što ona jest.” NUK, Ljubljana, Zaostavšina Srečka Kosovela, Ms 1385, II.7, kutija 20, 4, 13.

¹⁰ NUK, Ljubljana, Zaostavšina Srečka Kosovela, Ms 1385, II.3, kutija 17.

mo li ovo preobraćenje samo na politiku, nećemo razumjeti ni nove Kosovelove političke stavove.

Nije sporno da se u Kosovelu odvila politička preobrazba, ali mišljenja smo da je ta preobrazba rezultat nečeg mnogo dubljeg. Premda se nakon tog vremena Kosovel tijesno povezao s komunistima, pravu prirodu toga obrata ne možemo vidjeti ako ga ne promotrimo iz perspektive njegova odnosa prema smrti.

Kosovel govori o prijelazu od nihilizma na pozitivnu stranu – ali u čemu je bio taj prijelaz? Moja teza je da je on bio upravo u tome da je od misli na smrt kao nešto predstojeće prešao u smrt sâm; da je – kao u nekom obliku mističnoga iskustva – u smrt ulazio tako duboko da je doživio iskustvo samoga sebe kao već mrtvog. Upravo ta mu je perspektiva otvorila nove horizonte političke akcije.

U poznatom pismu prijateljici Fanici Obid Kosovel piše:

Človek mora preko mostu nihilizma na pozitivno stran. Dva fakta sta v življenju: življenje in smrt. Več jih ni. Saj pravim: piše se o tem težko. Jaz čutim v sebi veliko silo ravno vsled tega, ker mi Smrt ne more ničesar vzeti. Absolutno ničesar. (Kosovel 1977: 398)¹¹

Još jedan citat iz istog pisma:

In to hočem povedati, da sem tako miren, kadar mislim na Vas, tako miren kao gorsko jezero. Da sem onkraj smrti. (ibid.)¹²

Dakle: nakon “velikog prevrata” smrt je nešto što se u simboličkom smislu već dogodilo. U njegovoj bilježnici iz srpnja 1925. Opet se nalazi zapis o samoubojstvu:

U krajine smrti. Človek, ki je sklenil samomor živi tri dni, gledajoč iz perspektive smrti v življenje; zdi se mu majhno in malenkostno. (ibid. 699)¹³

A u drugoj bilježici, pisanoj u isto vrijeme, navodi:

Ljubi me trpeči človek! Jaz sem mrtev! (ibid. 728)¹⁴

Iz takve su se perspektive Kosovelu razlike između njega i komunističkih drugova, koje su mu se ranije činile kao zapreka zajedničkom djelovanju, pokazale kao malene i sitničave. Nova daljina, novi pogled iz perspektive smrti, omogućio mu je prijelaz na njihovu stranu.

*Veseli,
dinamični,
relativni,
gledamo
življenje
iz daljav Smrti. (Kosovel 1974: 169)¹⁵*

Vrijedi naglasiti da u to vrijeme Kosovel već afirmira paradoks i relativnost kao nešto što omogućuje život, nasuprot apsolutnosti, od koje čovjek može samo umrijeti. Međutim, u tim stavovima moramo imati na umu da je Kosovel to pisao iz perspektive “već mrtvog”. Dakle, paradoksalno, ta daljina Kosovelu omogućuje da uzme novu političku orijentaciju. Ta orijentacija proizlazi iz svijesti koja je kao svijest “posthumnosti” udaljena od svega, pa time i od politike; iste je 1925. pisao Pavli Hočevar:

Zdaj sem doma. Dežela vpliva na človeka tako, da se trenutno razveseli življenja, tihega na deželi, daleč, daleč od ljudi, sveta, politike in denarja. Človek bi se želel raztopiti v nič, izgubiti v veseljstvu med nastajajoče in propadajoče zvezde, ki ne poznajo ne jzikov ne narodnosti, ne društva narodov ne pravic manjšin; če je tam zakon, da šibkejši propade, je vsaj absolutno veljaven. Tu pa ni nič veljavnega. (Kosovel 1977: 567)¹⁶

Kroz ovu bi distancu za Kosovela bilo smiješno ustrajati na značenju ideoloških razlika između njega i njegovih komunističkih drugova kao na nečemu što je uistinu značajno. U tom je smislu Kosovelov prijelaz u poziciju komunista bio istodobno i intenzifikacija distance od njih; njegov je novi aktivni politički stav bio posljedica saznanja o relativnosti politike kao takve. Tako piše u već citiranom pismu Fanici Obid:

Po velikih borbah in skepsi, ki me i sedaj preganja, sem se odločil, da stopim na levo. Iz absolutne negacije, nihilizma, sem polagoma stopil z zaprtimi očmi na pozitivno stran. Z zaprtimi, da se najprej malo prebudim, potem jih odprem ... Škoda, da ne morem priznati absolutno nobene diktature. Kljub temu, da sem vedno simpatiziral z levo, nisem mogel razumeti njihove ozkosrčnosti. Danes vidim več: oči se odpirajo tudi njim, ki so bili do sedaj zaprti v teorije. In jaz sem z njimi. Danes sem. Stojim na njihovi strani, čeprav teoretično še zdaleč ne soglašam. Danes je pač treba, da se fronta deli. Naj se! Ali ste že čitali pisma Rose Luxemburgove [sic] iz ječe? Krasna pisma! Jaz Vam jih lahko dam v nemškem originalu. (ibid. 400)¹⁷

¹¹ “Čovjek mora preko mosta nihilizma na pozitivnu stranu. U životu postoje dvije činjenice: život i smrt. Nema više od njih. Kažem Vam: teško je o tome pisati. Osjećam u sebi veliku snagu upravo zbog toga što mi Smrt ne može ništa oduzeti. Apsolutno ništa.”

¹² “I želim reći to da sam tako miran kada mislim na Vas, tako miran kao jezero u gorama. Da sam s one strane smrti.”

¹³ “Iz predjela smrti. Čovjek koji se je odlučio na samoubojstvo živi tri dana gledajući u život iz perspektive smrti; život mu se čini malen i sitničav.”

¹⁴ “Voli me, čovječe koji patiš! Ja sam mrtav!”

¹⁵ “Veseli, / dinamični, / relativni / gledamo / život / iz daljina Smrti.”

¹⁶ “Sada sam kući. Država na čovjeka utječe tako da se u trenutku razveseli životu, tihom, na selu, daleko, daleko od ljudi, svijeta, politike i novca. Čovjek bi se htio rastvoriti u ništavilu, izgubiti se u svemiru među zvijezdama koje nastaju i koje propadaju, koje ne poznaju ni jezike ni narodnosti, ni društva naroda ni prava manjina; ako tamo djeluje zakon da slabiji strada, barem valja apsolutno. A ovdje ništa ne valja.”

¹⁷ “Poslije velikih borbi i skepse koja me progoni i sada, odlučio sam stupiti na lijevo. Iz apsolutne sam negacije, nihilizma, polako, zatvorenih očiju, stupio na pozitivnu stranu. Zatvorenih, da

Nova bliskost s komunistima u isto je vrijeme bila i intenzifikacija daljine i tuđosti, koja postaje radikalna tuđost samomu sebi. Kao što je pisao Fanici Obid 1. prosinca 1925:

Sama civilizacije me je, sama zakritost, ampak to ni hinavščina. Z ljudmi imam malo kontakta, kljub temu, da živim z večjim številom nego doslej. Govorim z njimi, jaz pa sem daleč, daleč. V dnu je človek vedno sam, čisto sam. Vi ne veste, kako je včasih to obupno in čudno. Da je človek lahko celo sam sebi tuj, to razumem šele sedaj. (ibid. 404)¹⁸

Referenca na Rosu Luxemburg nije slučajna. Naime, upravo je ona utemeljila svoju revolucionarnu poziciju na udaljenosti od ljudskoga svijeta: u poznatom pismu Sophie Liebknecht iz zatvora piše da joj se katkad čini da uopće nije ljudsko biće, već nekakva ptica ili neka druga životinja u promašenom ljudskom liku; da zna da će vjerojatno poginuti u uličnoj bitci ili u zatvoru, ali i da u njoj najdublji jaz pripada više sjenicama no “drugovima” (Luxemburg 2000: 37). Opredijelivši se za svoj politički stav vezan uz Leninovo ime, Kosovel je bez sumnje bio puno bliže ovom stavu Rose Luxemburg nego Leninu. Njegova odluka da prijeđe na stranu koja se borila u Leninovo ime zapanjujuće je bliska korespondenciji s Leninom u sonetnom diptihu: pjesnik se uistinu susreće s mrtvim Leninom u trenutku kada ga više ne osjeća, kada ga ostavlja iza sebe – i kada se u potpunoj samoći zagleda u samoga sebe kao već mrtvog.

Prilagodila
Danijela LUGARIĆ VUKAS

---

se prvo malo probudim, poslije ću ih otvoriti... Šteta što ne mogu priznati nikakvu diktaturu. Bez obzira na to što sam ih uvijek simpatizirao, nisam mogao razumjeti njihovu uskogrudnost. Danas vidim više: oči se otvaraju i onima koji su dosad bili zatvoreni u teorijama. I ja sam s njima. Danas jesam. Stojim na njihovoj strani, premda u teoriji ni približno nisam suglasan. Ali danas je nužno da se fronta dijeli. Neka bude! Jeste li već čitali pisma Rose Luxemburg iz zatvora? Divna pisma! Mogu Vam ih dati u njemačkom originalu.”

¹⁸ “Ja sam sav civilizacija, sav zatvorenost, ali to nije prijetvornost. S ljudima imam malo kontakata, unatoč tomu što živim s većim brojem nego ikada dosad. Govorim s njima, ali sam daleko, daleko od njih. Na dnu je čovjek uvijek sam, potpuno sam. Vi ne znate kako je to ponekad očajno i čudno. To da čovjek može biti stran čak i samomu sebi – to razumijem tek sada.”

BIBLIOGRAFIJA

Buck-Morss, S. 2000. *Dreamland and Catastrophe. The Passing of Mass Utopia in East and West*. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press.

Kodrič, R. 2015. “Kosovel, Lenin in ... pravzaprav čigava smrt?”, *Literatura*, god. XXVII, br. 283-284. Str. 238–248.

Komelj, M. 2014. “Kosovel, Lenin in smrt”, *Literatura*, godina XXVI, br. 279-280. Str. 91–142.

Kosovel, S. 1964. *Zbrano delo*, 1, drugo izdanje. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kosovel, S. 1974. *Zbrano delo*, 2. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kosovel, S. 1977. *Zbrano delo*, 3. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Luxemburg, R. 2000. *Briefe aus dem Gefängnis*. Berlin: Karl Dietz Verlag.

Majakovskij, V. 1973. *Stihotvorenija. Poëmy*. Moskva: Moskovskij rabočij.

Malevič, K. 1980. *Suprematizam – Bespredmetnost. Tekstovi, dokumenti, tumačenja*. Prir. S. Mijušković. Beograd: Studentski izdavački centar UG SSO Beograda.

Vrečko, J. 1986. *Srečko Kosovel, slovenska zgodovinska avantgarda in zenitezem*. Maribor: Založba Obzorja. Str. 123–162.

SUMMARY

LENIN'S DEATH AND SREČKO KOSOVEL'S POETRY

The text proposes to analyze two less well known sonnets by Srečko Kosovel written on the occasion of Lenin's death in 1924. Unlike other reactions to Lenin's death on the artistic left which pointed out that the death was not a true death, Kosovel established communication with the dead Lenin by assuming himself as already dead. The unusual combination of poetic images is based on the simultaneous occurrences of Lenin's death and the agreement between Yugoslavia and fascist Italy. On the other hand, the two sonnets might be understood as an anticipation of the relationship between a view of death and the revolution, the one that predetermined Kosovel's “great reversal” during the summer of 1925.

Key words: Srečko Kosovel, Lenin, death, poetry, revolution